

ne actus valeat; tum etiam quia matrimonium, quatenus contractus humanus est, potest irritari per legem Ecclesiae, ut constat ex Trident.; ergo si absoluta prohibitio sufficit ad irritandum contractum, cur antea non fecit in matrimonio clandestino?

20. Respondent amplius juxta ultimam limitationem positam, ideo non irritasse quia per alias leges canonicas sustinebatur. Sed contra, quia lex canonica nunquam fecit ut talis actus esset validus, sed supposuit validum, et ad summum declaravit validum esse quamdiu per legem humanam non irritatur. Solum ergo declarabatur validum eo tempore, quia per legem prohibentem non irritabatur et non quia per aliam legem sustentaretur, vel potius quia per naturalem legem sustentabatur (ut sic dicam), et hoc solum declarari poterat per legem humanam, et declaratum fuit per Tridentinum, quae declaratio non addebat valorem actui, sed illum supponebat.

Resolutio auctoris.

21. Ut ergo quod verum esse censeo breviter declarem, adverto posse nos loqui uno modo de lege pure prohibente ex sola rei natura, seu, quod idem est, attenda sola verborum vi, supposita significatione propria et rigorosa verbi prohibendi sine additione, extensione, aut interpretatione aliqua juris positivi. Alio vero modo loqui possumus de verbo prohibendi ut ampliatio, seu extenso per legem aliquam humanam constituentem regulam generalem sic interpretantem juridice sensum legis prohibentis, ut vim habeat irritantis, etiamsi per solum verbum prohibendi sine additione clausulae irritantis feratur. Opinio ergo communis supra relata videtur hoc posteriori modo procedere, et potest fundari in dicta lege *Non dubium*, vel in aliis juribus civilibus aut canonicis de quibus oportet sigillatim dicere in capitibus sequentibus; nunc solum in priori sensu quaestioni satisfaciendum est.

22. *Ex sola natura rei legem pure prohibentem non irritare actum, nisi alio modo talis effectus sufficienter declaretur.*—Dico ergo, ex sola rei natura legem pure prohibentem non irritare actum, nisi alio modo talis effectus, seu intentio legislatoris sufficienter declaretur. Haec assertio videtur esse specialiter contra Baldum in cap. *Nam concupiscentiam*, de Constit., in princ., ubi nullitatem actus prohibiti vocat poenam naturalem ejus, quia omne (inquit) quod est prohibitum naturaliter est in-

validum. Quod dictum probat Deci. in cap. 2 de Const., lect. 1, n. 5. Sed contrarium recte docuit Felin. ibi n. 5, cum Innoc. in e. *Si vere*, de Sentent. excom., et aliis quos refert. Unde hanc assertionem existimo esse communiter receptam, quia juristae, ut dixi, qui oppositum sentire videntur fundantur in jure positivo; alii vero hanc assertionem ut certam supponunt, et ex omnibus adductis convinci videtur et confirmabitur amplius ex dicendis in sequentibus. Ratio vero ejus ita potest explicari, quia prohibere actum et irritare illum sunt effectus valde diversi; ergo ut per legem fiant, debent per ejus verba sufficienter explicari; sed per solum verbum prohibendi non explicatur effectus irritandi; ergo non fit ex natura rei per legem utentem pure et simpliciter verbo prohibendi, quantumvis directe et specificè actum prohibeat. Antecedens clarum est; tum quia prohibere solum est praecipere et obligare ut actus non fiat; irritare autem non est praecipere, sed facere, scilicet inefficacem reddere voluntatem, vel consensum ejus, aut inhabilitare personam; tum etiam quia illi duo effectus sunt invicem separabiles: nam saepe prohibetur actus et non irritatur, ut per se et ex dictis constat; imo saepe prohibetur actus qui irritari non potest, ut cum alicui sacerdoti praecipitur ne sacrificet, aut Episcopo ne ordinet. E contrario etiam interdum irritatur actus si fiat, licet non prohibeatur ne fiat, ut de lege pure irritante dictum est. Sunt ergo illi duo effectus diversi.

23. Prima vero consequentia, nimirum, necessarium esse utrumque significari per verba legis ut per illam fiant, constat ex natura et potestate legis et voluntatis humanae. Nam, licet apud Deum voluntas sufficiat ad operandum, inter homines non sufficit, nisi exterius sufficienter exprimat, ut in principio hujus materiae et in materia de Censuris ostensum est, et est vulgare in omni materia de judiciis et contractibus; et ideo verba humana non plus operantur quam significant. Si ergo verba legis non significant illum duplicem effectum, non possunt utrumque efficere. Quod autem verbum solum praecipitivum aut prohibitivum non significet effectum irritandi, manifestum etiam videtur, tum ex primava impositione talis verbi; non est enim impositum ad significandum effectum quem lex per se efficiat, sed moralem obligationem quam imponit subdito quem movere intendit ut aliquid faciat, vel cohibere ne faciat, tum ex communi usu illius verbi, quem usum satis probant

omnia quae contra communem sententiam adduximus. Recte ergo concluditur legem latam per solum illud verbum ex natura rei non irritare actum quem prohibet.

24. *In odiosis ac proinde in irritationibus esse restringendum quoad potest intra proprietatem verborum.*—Et confirmari potest haec ratio ex illo principio valde consentaneo naturali lumini, quod in materia odiosa verba sunt restringenda quoad fieri possit intra eorum proprietates, potius quam extendenda; sed irritatio actus est valde odiosa et valde repugnans naturae, quia quodammodo aufert quoddam naturale jus, modo in superioribus explicato; ergo non debet extendi verbum prohibendi ad hunc effectum quem de se non significat, nisi alia verba, vel materiae necessitas cogat. Juvat etiam ad hoc secundo confirmandum regula 75, in 6: *Contra eum qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda*, quae juvari etiam in praesenti potest ex regula 30: *In obscuris minimum est sequendum*. In praesenti enim non est dubium quin potuisset legislator exprimere clarius irrationem, si eam intendebat; debuit ergo id facere quia solum verbum prohibitionis ad minimum est ambiguum; ergo si id non fecit, merito interpretamur id non intendisse, et minimum sequimur tribuendo illi legi minimum effectum quem ex vi talis verbi habere poterit. Confirmari hoc etiam potest, quia irritatio quae propter legem violatam incurritur poenalis est, poena autem non incurritur ipso facto, nisi in lege exprimat, ergo nec irritatio. Nam, ut recte dixit Innoc. in cap. *Si vere*, de Sentent. excom., n. 2, non est naturalis poena contrahentium contra legem, vel contra mandatum principis, ut irritum sit factum contra jus. Quod verissimum est, quidquid Deci. et Bald. supra citati dicant, tum quia nulla ratio talis connaturalitatis hujus poenae reddi potest, tum etiam quia lex naturalis multa prohibet fieri quae non irritat; imo ut irritet, necesse est ut materia cogat, ut supra visum est; ergo idem dicere debemus de lege positiva ex natura rei loquendo.

25. *Satisfit rationi dubitandi.*—Neque contra resolutionem hanc procedit prima ratio dubitandi in principio posita, quia tota fundatur in jure positivo, de quo postea dicendum est. Ad inductionem autem quae fit in secundo argumento, patebit responsio ex duobus capitibus sequentibus. Ad rationem vero tertio loco propositam, respondetur voluntatem inferioris non prevalere contra voluntatem superioris

in eo in quo illi resistit, sed solum in eo in quo superior non resistit; ut in praesenti, quia superior prohibet actum, non potest illi subditus resistere quin peccet, et similiter si superior irritaret actum, non posset inferior illum valide efficere. Tamen, quia per legem pure prohibentem ex natura rei superior resistit honestati et libertati actus, non tamen valori, ideo, licet actus male fiat, validus est; quia ut actus valeat non est necessarium, per se loquendo, ut superioris voluntas vel humanum jus juvet vel assistat illi positive, sed satis est quod non resistat irritando. Quia voluntas humana ex jure naturae habet hanc potestatem contrahendi, donandi, et alia similia faciendi, quandiu per superiorem ejus facultas non est ablata, vel impedita, etiam quoad ipsam potestatem et valorem actus. Et ideo non obstat quod actus malus sit: nam per actum malum possunt similes effectus valide fieri, ut per se constat; imo saepe jus et Deus ipse assistit actui quoad valorem et effectum ejus, licet non assistat malitiae, sicut patet in consecrationibus, matrimoniis et professionibus peccaminose factis. An vero interdum malitia actus impediatur valorem ejus, ex capitibus sequentibus constabit.

CAPUT XXVI.

QUIBUS VERBIS AUT MODIS LEX PROHIBENS ACTUM IRRITET ILLUM.

1. Priusquam ad jus positivum declarandum accedamus, oportet exponere quid sit necessarium ex natura rei ultra prohibitionem, ut lex prohibens actum irritet. Cum enim dictum sit solum verbum prohibendi non sufficere, oportet exponere quae verba legis sufficiant ut per ea explicetur irritatio actus prohibiti; et non agimus de prohibitionem actus propter defectum formae, de hac enim dicemus in capite sequenti, sed de irritatione actus simpliciter prohibiti. Ad hoc ergo explicandum necesse est distinguere inter irritationem poenalem, et non poenalem, sed per se intentam propter bonum commune. Itemque in poenali distinguendum est inter illam quae est tantum ferenda, quia solum fieri praecipitur, et quae ipso facto imponitur. Circa irritationem ergo tantum ferendam in poenam, nihil fere novi est quod dicamus, quia talis irritatio nullo modo statim fit per legem, sed per judicem fieri debet, et per se loquendo solum fit a tempore sententiae latae; et tunc non retractantur praeterita,

nisi specialem injustitiam contineant aut delictum aliquod dignum majori poena, vel nisi lex addat particulam *ipso facto*; quia, sine illa, lex non obligat ad retrahendam sententiam per quam actus irritatur. Alias lex imponens ipso facto irrationem poenalem nihil adderet ultra illam quae solum praecipit irritare actum, quod verisimile non est. Igitur talis lex nullam obligationem in conscientia inducit usque ad sententiam latam, et tunc eadem est ratio de illa quae de aliis poenalibus legibus. Quando vero haec poena imponitur ipso facto, duplici modo supra insinuato imponi potest, scilicet, vel ita ut requiratur sententia judicis, priusquam in effectu actus sit nullus, etiam quoad naturalem obligationem, vel ita ut statim ante sententiam sit in se omnino irritus. Et quidem hic posterior modus frequentius traditur ab auctoribus; tamen quod prior sit etiam verus et maxime observandus, satis videtur in superioribus probatum, idque supponit Molin. in disp. 88, tract. 2 de Just., et sumitur ex regula generali satis recepta, quia omnis poena ipso jure imposita intelligitur regulariter media sententia declaratoria criminis; quae supra tractata est et declarata, eamque, allegando multa, confirmat Fel. in cap. ult. de Rescr., n. 35.

2. *Quomodo cognoscendus modus poenalis irrationis.*—Quocirca, ad cognoscendum modum poenalis irrationis, non oportet novas regulas vel judicia tradere, sed applicari debent quae de lege poenali diximus; nam eadem est ratio de hac poena quae de aliis. Itaque, si non explicatur sufficienter *ipso facto*, vel *ipso jure*, formaliter, aut aequivalenter, actus simpliciter valet et irritatio est ferenda. Si vero additur *ipso facto*, aut *jure*, aut aliquid aequivalens, ut: *Non valeat, careat robore firmitatis*, cap. Decet, § *Ordinarium*, de Immunit. Ecclesiar., in 6, et nihil adjungitur, irritatio quidem est ipso facto, non tamen obligat usque ad sententiam judicis, et ita non statim annullat actum quoad effectum suum nec quoad obligationem naturalem, donec sententia feratur et retrahatur, ut explicatum est. Ut ergo omnino annulletur actus, aliquid ultra addere necesse est. Quid autem illud sit vix certa regula comprehendere potest, maxime autem hoc significari solet per verba quae impediunt acquisitionem dominii vel obligationem ad restituendum statim, ut: *Non faciat suum, teneatur statim restituere*, nam ad hujusmodi effectus necesse est impedire statim valorem contractus. Idemque censeo si ex parte ejus qui obligatur lex

dicit: *Ad nihil teneatur*, vel quid simile; nam respectu illius non est poena, sed favor, et ita statim potest illo frui nisi velit illi renuntiare, et ita tunc in rigore impeditur naturalis obligatio, et consequenter actus est statim nullus. Secus vero est si lex dicat: *Non cogatur solvere*, vel: *Actor non audiatur*, vel quid simile, quia tunc lex non statim resistit valori actus.

3. Praeterea est consideranda materia; nam si lex dicat irritari actum ipso facto, et actus sit irritabilis antecederet seu priusquam fiat, et non consequenter seu postquam validus est, tunc lex statim irritat actum, ut videre licet in legibus irritantibus matrimonia vel professiones. Si vero actus non sit irritabilis, nec in fieri nec postquam factus est, et nihilominus lex dicat irritari talem actum, intelligitur quoad usum, vel aliquos effectus ejus, quomodo dicuntur aliquando in jure canonico irritari ordinationes contra prohibitionem Ecclesiae factas, ut alibi latius explicatum est. Praeterea solet haec irritatio actus in se et ante omnem sententiam explicari per effectus, ut cum de matrimonio dicitur posse conjuges ad alia vota transire, vel non obstante tali contractu prolem esse illegitimam, vel debere perpetuo separari; his enim modis solent in jure, non solum canonico, sed etiam civili explicari impedimenta irritantia matrimonium, ut patet ex c. *Super hoc*, De eo qui duxit, etc., cum aliis ejusdem tituli, et similibus.

4. *Irritatio non poenalis quomodo inducitur.*—De irratione autem non poenali dicendum est, induci efficaciter et statim, nullaque expectata sententia vel declaratione judicis, quoties lex ipsa declarat irrationem ipso facto, vel quod non valeat actus ex tunc, vel quid simile. Hoc patet, quia haec irritatio non est poena, ut supra ostensum est: ergo si lex declarat irrationem ipso facto, non est quid amplius spectetur. Item lex directiva statim obligat in conscientia absque interventu alterius praecipi judicis, vel simile; sed talis lex etiam ut irritans est directiva, et per se necessaria ad commune bonum: ergo. Tandem posset id confirmari inductione legum irritantium matrimonia, professiones, etc. Sed quia res videtur esse certa, et extra controversiam, non immoror. Quae autem verba ad hoc sufficiant, satis intelligi potest ex proxime dictis et supra de lege poenali. Et videri potest late Fel. qui alia multa refert in c. ult. de Rescr., n. 23 et sequentibus; Tiraquel. in lib. ult. Connub.; Gloss. 4, a princ.; Covar., in cap. *Quamvis pactum*, 2 p., § 4. Certum autem in generali

est verba prohibentia non sufficere, ut saepe dictum est, sed necessarium esse ut vel per expressa verba, vel per effectus, vel per ipsam rationem legis, sufficienter declaratur. Et ita cessant instantiae quae in principio c. 25 asserbantur de matrimonio et professione. Nam potius in his maxime necessaria est declaratio irrationis propter materiae gravitatem et periculum, ut bene tractat Sanci., l. 7 de Matrim., disp. 2. Verum tamen est antiqua decreta saepe hoc explicare per effectus irrationis, ut sunt perpetua separatio, illicitus concubitus, et similes, de quibus in suis materiis dicendum est.

CAPUT XXVII.

UTRUM ALIQUANDO SOLA PROHIBITIO VI ET NATURA SUA IRRITET ACTUM, SINE ADMINICULO ALTERIUS LEGIS HUMANAE.

1. Hactenus solum diximus legem prohibentem non irritare actum vi sua et quasi sola rei natura considerata. Oportet ergo exponere an haec regula sit indefinite sumenda, id est, ut lex pure prohibens non semper irritet, vel generaliter, ut nunquam se sola irritet, et hoc posteriori modo intellecta, an aliquam exceptionem patiat. Nam si ratio facta in c. 25 valida est, videtur probare puram legis prohibitionem nunquam irritare actum, quia verbum prohibendi nunquam significat nullitatem, sed tantum obligationem non faciendi; sed verba legis nunquam possunt plus efficere quam significant: ergo.

2. In contrarium vero est quia saepe leges pure prohibentes videntur habere hunc effectum per se, et non in virtute legis *Non dubium*. Hoc imprimis probatur de lege naturali, nam supra dictum est interdum irritare actum, et tamen in illa non possumus distinguere verba irritantia a verbis prohibentibus, neque etiam in ea locum habet decisio legis *Non dubium*, cum illa sit mere positiva, et non declarat tantum jus naturale: ergo convenit hoc alicui legi naturali ex parte materiae habentis eandem indecentiam in continuatione seu conservatione actus quam habuit in prima effectione; ergo idem poterit contingere in lege positiva prohibente actum. Nam si eadem ratio vel indecentia inveniatur in ipso actu in facto esse quae fuit in fieri, intelligitur per talem legem non solum prohiberi, sed etiam irritari, quia in perseverantia circa talem actum semper fieret contra legem. Et confirmatur primo, quia in hoc sensu videtur optime

intelligi et defendi communis sententia supra relata, quae asserit, quando prohibitio habet causam perpetuam, habere vim irritandi: scilicet, si perpetuitas illa non referatur ad quaecumque causam motivam, sed ad intrinsecam rationem pertinentem ad indecentiam, quam lex in actu consideravit, ad prohibendum illum. Confirmatur secundo, nam quoties lex prohibet actum intuitu justitiae, tunc prohibitio facit esse injustum actum prohibitum: ergo semper talis lex irritat actum, quia semper obligat ad tollendam injustitiam factam, et consequenter obligat in conscientia ad restituendum, et ad habendum pro infecto quod factum fuerat, quod est annullare actum. Denique hoc modo videntur irritare actum multae leges civiles, quae ita prohibent actum ut, si fiat contra legem, cedat in injuriam tertii, ut lex prohibens meliorare filium ultra tertiam, aut similes; illae enim in conscientia obligant, et impediunt valorem actus, etiamsi lex per verba tantum prohibentia loquatur.

3. Propter has posteriores rationes videri potest necessarium aliquam exceptionem addere generali regulae supra positae in prima assertionem. Et ita sentit Vasquez dicta disput. 164, cap. 3, ubi aliquas regulas constituit ad discernendum quando ex parte materiae vel ex motivo legis prohibentis colligi possit nullitas aut valor actus, ex quibus duae tantum ad rem nostram facere videntur. Una est quando lex prohibet actum non intuitu justitiae, sed alterius virtutis, ut religionis, vel liberalitatis, aut similis, et non addit clausulam irritantem, tunc nunquam annullare actum. Unde per argumentum a contrario inferet aliquis, si lex prohibeat actum intuitu justitiae, hoc ipso irritare illum: quod tamen nec ab illo auctore conceditur, nec verum est, ut statim dicam. Et ita ex illa regula non habetur quando actus sit nullus propter solam prohibitionem, sed quando sit validus, non obstante illa, quod jam habemus ex generali regula posita in cap. 25. Per hanc vero additur illam universalem regulam nunquam pati exceptionem in legibus quae non constituunt actum in materia justitiae. Quod licet fortasse verum sit, non tamen solvit objectionem factam de lege naturali, quae interdum reddit nullum actum prohibitum, etiamsi prohibitio non pertineat ad materiam justitiae, sed honestatis, vel pietatis, aut observantiae, ut est prohibitio matrimonii inter fratres, vel inter patrem et filiam, etc. Unde etiam relinquitur difficultas cur non sit idem in lege positiva lata, verbi gratia, intui-